

Rörelseförmåga och dess inverkan på utanförskap och innanförskap i dagens skolor

En kvalitativ studie gjord på en låg- och
mellanstadieskola

Love Lånström och Joakim Ytterberg

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Självständigt arbete avancerad nivå 75:2021

Ämneslärarprogrammet 2017–2022

Handledare: Jonas Mikael

Examinator: Daniel Roe

Physical literacy and its influence on exclusion and inclusion in the present schools

A qualitative study on a primary and secondary
school

Love Lånström och Joakim Ytterberg

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORTS AND SCIENCE

Master degree project 75:2021

Teacher education program 2017–2022

Supervisor: Jonas Mikael

Examiner: Daniel Roe

Sammanfattning

Syfte och frågeställning

Studien syfte var att undersöka hur den allsidiga rörelseförmågan kopplas till ett socialt utanförskap eller innanförskap. Mer specifikt var syftet att undersöka vikten av elevers allsidiga rörelseförmågor i låg- och mellanstadieålder genom ämnet idrott och hälsa, raster och fritidshem.

- Vilka förutsättningar ges elever för att utveckla allsidig rörelseförmåga som bidrar till deltagande i lek och motverkar utanförskap?
- Vilka eventuella samband finns mellan bristande allsidig rörelseförmåga och socialt utanförskap?

Metod

Denna studie utgår från en kvalitativ ansats som består av semi-strukturerade intervjuer med fritidspedagoger och idrott- och hälsalärare. Som ett komplement till intervjuerna har även etnografiskt inspirerade observationer genomförts på skolans elever och personal. Den undersökta skolan är belägen i en storstad i mellan-Sverige och är en låg- och mellanstadieskola.

Resultat

Resultatet i studien visar att lärarna i idrott och hälsa avsätter mycket tid för att utveckla allsidig rörelseförmåga. Vidare poängteras vikten av att anpassa lektionsinnehållet för att skapa en trygg miljö utifrån olika individers behov. Fritidspedagogers närvaro under raster och fritidshem är en bidragande faktor till att skapa en inkluderande miljö i lekar och aktiviteter. De primära resultaten indikerar att allsidig rörelseförmåga påverkar elevernas roll i olika lekar och under idrott- och hälsalektionerna. Det finns dock inga tydliga indikationer på att detta skapar ett utanförskap.

Slutsats

Studien visar att det inte finns något tydligt samband mellan bristande allsidig rörelseförmåga och utanförskap. God allsidig rörelseförmåga öppnar dock upp möjligheter att delta i ett bredare utbud av lekar och aktiviteter då elever inte behöver välja bort aktiviteter med för höga krav på rörelseförmåga.

Abstract

Aim

The study aims to investigate how physical literacy is linked to social exclusion or inclusion. More specifically, the aim is to examine the importance of pupils' physical literacy in primary and middle school during physical education, recess and after school activities.

- What conditions are given to students to develop physical literacy that contributes to participation in play and counteracts exclusion.
- What are the possible connections between lack of physical literacy and social exclusion?

Method

This study uses a qualitative research method that consists of semi-structured interviews with school employees and physical education (PE) teachers. As a complement to the interviews, ethnographic inspired observations have been conducted on the school. The school that has been researched in the study is in a larger city in the middle of Sweden and is a primary and secondary school.

Results

The results of the studies show that teachers in physical education devote a lot of time to developing physical literacy. Furthermore, the importance of adapting the lesson content to create a safe environment based on the needs of different individuals is emphasized. The presence of school employees during recess and after school activities is a contributing factor to creating an included environment in games and activities. The primary results indicate that physical literacy affects the students' role in various games and during PE lessons. However, there are no clear indications that this creates exclusion.

Conclusions

The study shows that there is no clear connection between lack of physical literacy and exclusions. However, it seems that physical literacy opens possibilities to participate in a broader variety of games and activities as students do not have to opt out of activities with too high demands on physical literacy.

Innehållsförteckning

1. Introduktion	6
2. Kunskapsöversikt	8
2.1 Teoretiska utgångspunkter	9
2.1.1 Utanförskap	9
2.1.2 Physical literacy	10
2.1.3 Sociologi	11
2.1.4 Salutogent perspektiv	12
3. Syfte	12
3.1 Syfte	12
3.2 Frågeställning	13
4. Metod	13
4.1 Ansats	13
4.2 Intervjustudie	13
4.3 Etnografisk ansats	14
4.4 Observationer	14
4.5 Urval	15
4.6 Bortfall	16
4.7 Bakgrund intervjupersoner	16
4.7.1 Intervjuperson 1 (Björn)	16
4.7.2 Intervjuperson 2 (Benny)	16
4.7.3 Intervjuperson 3 (Abbe)	17
4.7.4 Intervjuperson 4 (Rutger)	17
4.7.5 Intervjuperson 5 (Stikkan)	17
4.7.6 Intervjuperson 6 (Agneta)	17
4.7.7 Intervjuperson 7 (Anni-Frid)	17
4.8 Genomförande	18
4.8.1 Intervjustudie	18
4.8.2 Observationsstudie	18
4.8.3 Databearbetning	19
4.9 Etiska aspekter	19
5. Resultat	21
5.1 Innanförskap och utanförskap	21
5.2 Lekar och regler	22
5.3 Rörelseförmåga	24

<i>5.4 Roller</i>	25
6. Diskussion	26
<i>6.1 Resultatdiskussion</i>	26
6.1.1 Innanförskap och utanförskap	26
6.1.2 Lekar och regler	27
6.1.3 Rörelseförmåga	28
6.1.4 Roller	29
<i>6.2 Slutsatser</i>	30
<i>6.3 Metoddiskussion</i>	31
<i>6.4 Vidare forskning</i>	33
8. Referenser och litteraturförteckning:	34

1. Introduktion

Sverige har som målsättning att vara ett av de bästa länderna i världen för barn att växa upp i. Detta säger Pernilla Baralt, generalsekreterare för Unicef Sverige, i en intervju med Sveriges radio (Myrhén, 2020). Trots denna målsättning visar Unicef:s rapport World of Influence (2020) att Sverige hamnar långt ner på listan över de rika länderna när det kommer till psykiskt välbefinnande. I rapporten beskrivs de konsekvenser som uppstår när ett barn hamnar i socialt utanförskap. Bland annat riskerar dessa barn att hamna efter i sin personliga utveckling i jämförelse med jämnåriga kamrater (Unicef, 2020). “De löper högre risk att drabbas av bland annat ohälsa, sociala problem, läs och skrivsvårigheter, våld, mobbning, ungdomskriminalitet, arbetslöshet, fattigdom, diskriminering” (Unicef, 2021).

I den övergripande läroplanen för den svenska grundskolan beskrivs skolans grundläggande värden som har för avsikt att ge alla barn samma förutsättningar att lyckas i sin utbildning och att kunna delta i samhällslivet. I läroplanen beskrivs även att skolans värdegrund har för avsikt att värna om alla människors lika värde samt ge förutsättningar för känslan av gemenskap och trygghet (Skolverket, 2011a). Unicef (2021) beskriver den avgörande roll som skolan har för att bryta socialt utanförskap bland barn och unga. Gemenskap och trygghet i kombination med en fungerande skolgång skyddar eleverna mot framtida utsatta livssituationer, såsom självskedebeteenden, kriminalitet, missbruk och ohälsa (Unicef, 2021). “Det enskilda barnet betalar priset för utanförskapet. Men också samhället i stort, då det sociala utanförskapet leder till ökade kostnader för samhället genom exempelvis ökat tryck på hälso- och sjukvård, specialundervisning i skolorna samt sociala kostnader” (Unicef, 2021).

En förutsättning för att kunna utveckla sociala färdigheter såväl som intellektuella funktioner är enligt Larsson, (2012) en god motorik. Larsson menar att motoriken bland annat ger barn förutsättningar för att utveckla en självtillit och koncentrationsförmåga som i sin tur leder till bättre studieresultat (Larsson, 2012). Han hänvisar till tidigare studier där elever med svårigheter i praktiska ämnen såsom idrott och hälsa överlag får lägre betyg i samtliga ämnen. Vidare hänvisar Larsson till en interventionsstudie där extra motorisk träning för elever med grovmotoriska funktionsbegränsningar ledde till ett förbättrat studieresultat (Larsson, 2012).

Motoriska färdigheter eller allsidiga rörelseförmågor är även en förutsättning för att barn ska kunna delta i lekar. I leken utvecklar barnet nya färdigheter såsom kognitiva, sociala och emotionella. Att bli utesluten från lek kan få allvarliga konsekvenser i form av inlärningssvårigheter, motoriska svårigheter och beteendeproblem (Jagtøien et al, 2002). En trygghet i sin rörelsekompetens bidrar till att känna tillit till sin fysiska förmåga vilket är en förutsättning för att kunna delta och utvecklas i leken. Motsatsen till detta bidrar till en begränsad lekvärld för barnet (Jagtøien et al, 2002).

Hammar och Johansson (2008) menar att en stor del i barns personlighetsutveckling grundar sig i deras motoriska färdigheter. En ansats för att förstå denna utveckling sker via ett holistiskt synsätt vilket innebär att man tittar på barns rörelseutveckling ur ett helhetsperspektiv. I ansatsen ingår fysisk, motorisk, kognitiv, emotionell och social utveckling (Hammar & Johansson, 2008). Genom att utveckla de emotionella delarna så som motivation, självuppfattning, meningsfullhet, ängslan, glädje och aktivitetslust kan barnen lättare delta i det sociala samspelet som sker via rörelseaktiviteter inom skolan. Hammar och Johansson (2008) beskriver den "goda cirkeln" där god motorisk och perceptuell utveckling skapar förutsättningar för att fortsätta utvecklas. Barn som lyckas ofta får starkare självförtroende vilket leder till en ökad motivation för rörelse och bidrar till flera erfarenheter inom rörelseutveckling (Hammar & Johansson, 2008). I motsats till detta kan därför en bristande motorisk kompetens leda till att barn blir hämmade i det sociala samspelet. Genom att vända på den "goda cirkeln" riskerar barn som inte lyckas att få ett sämre självförtroende vilket genererar en bristande motivation till att röra sig och får därför inga nya erfarenheter och tid att utvecklas motoriskt.

I ämnesplanen för idrott och hälsa ligger bland annat fokus på att utveckla elevernas allsidiga rörelseförmågor och detta i olika fysiska sammanhang (Skolverket, 2011b). I ämnesplanen nämns även att eleverna ska få förutsättningar att utveckla samarbetsförmåga samt respekt för andra (Skolverket, 2011b). Motorisk utveckling blir därför en central del av ämnets undervisning där vikten av socialt samspel är ett tydligt inslag. Hammar och Johansson (2008) beskriver vikten av att få lyckas för ett starkt självförtroende och starkt motivation till fortsatt rörelseglädje, men är detta något som undervisningen i idrott och hälsa främjar? Hur ser det ut i praktiken i svenska skolan och hur ter sig detta på exempelvis raster och fritidshem?

2. Kunskapsöversikt

I detta avsnitt kommer tidigare forskning inom ämnet att lyftas fram. Denna forskning kommer bland annat behandla motorisk kompetens och dess påverkan på socialt utanför- och innanförskap. Avsnittet kommer även att behandla hur allsidig rörelseförmåga kan tolkas på olika sätt för att främja hälsa och välbefinnande.

Özkara och Kalkavan (2021) har utfört en kvantitativ studie på 523 elever i mellanstadiet i Turkiet. Studien undersökte vikten av motorisk kompetens och dess inverkan på social kompetens. Studien utgick från idrott- och hälsalektioner under 2017 till 2018. Resultatet visade att ålder och kön hade en signifikant inverkan på elevernas motoriska kompetens som kategoriseras utifrån god, medel och begränsad. Vidare visade resultat att goda motoriska egenskaper inte endast stärker den fysiska kompetensen utan även hade en stor positiv påverkan på social kompetens samt studieresultat.

Genom att diskutera social kompetens kommer man vidare in på utanförskap och innanförskap. Gill, Quilter-Pinner & Swift (2017) studerade olika faktorer kring utanförskap i skolor i Storbritannien. Studien behandlar orsaker såsom fattigdom, familjeförhållanden, behov av specialundervisning, psykisk ohälsa och låga studieresultat. I likhet med Özkara & Kalkavan (2021) beskriver studien av Gill et al (2017) skillnader mellan kön samt etnicitet. Resultatet visar att elever som blir exkluderade från undervisningen löper högre risk att misslyckas senare i livet. Genom bland annat ökad risk för fattigdom, psykisk ohälsa och utanförskap. Vidare visar studien på skolans bristande förmåga att hantera de elever som riskerar att bli exkluderade från undervisningen.

Att bli exkluderad från undervisningen i ämnet idrott och hälsa kan leda till andra sociala konsekvenser. Tidén & Nyberg (2002) belyser vikten av motorisk kompetens. De menar att barns lekar och idrottsutövning är viktig för barnens utveckling. Det är en förutsättning för att barnen ska kunna känna tillit och trygghet till sin egen kroppsliga förmåga. Om barn inte känner denna tillit eller trygghet kan det i sin tur resultera i att de inte väljer att delta i spontanlek eller andra rörelseaktiviteter. Vidare betyder detta att barnen går miste om social träning samt motoriska utmaningar. Inläringen av nya rörelser är extra viktig i unga åldrar då detta lägger en grund för en bredare rörelsekompetens och är lättare att bibehålla resten av livet. Resultatet av studien visar att de flesta av deltagarna klarade testerna relativt bra, men

att drygt tio procent hade bristfälliga eller sämre resultat inom samtliga områden. Studien visar även att det finns skillnader mellan pojkar och flickor, då pojkarna tenderar att få bättre resultat i styrkerelaterade övningar samtidigt som flickorna visade på bättre koordinationsförmåga (Tidén & Nyberg, 2002).

Vidare redogör Quennerstedt (2018) för de olika perspektiv som råder kring begreppet hälsa inom idrott- och hälsaundervisningen. En lektion i idrott och hälsa kan ses ur ett salutogent eller patogent synsätt där Quennerstedt (2018) argumenterar för att det patogena får mer fokus i dagens skolor. Det patogena synsättet präglas av synen på kroppen som ett redskap där de fysiska attributen ligger i fokus. Synsättet kan också beskrivas som en dikotomi där det finns en hälsosam och en ohälsosam sida. Antingen är individen hälsosam eller inte hälsosam enligt detta synsätt. Fysisk aktivitet ses som hälsofrämjande för hjärta, kondition och motverkar övervikt. Det salutogena synsättet ser hälsan som en pågående process och är svårare att definiera då det är individens upplevelse och känslor som styr välmåendet. En lektion i idrott och hälsa kan därför ses genom båda dessa synsätt där det patogena synsättet ser fördelar i rörelse för motverkan av fetma och ohälsa. Utifrån ett salutogent synsätt kan en lektion i idrott och hälsa där elever utvecklar allsidig rörelseförmåga samt kroppslig förmåga anses som positivt men även anses som skadligt. Genom att lyckas med rörelser samt ingå i ett socialt sammanhang kan eleverna känna sig stärkta. Motsatsen till detta är då eleverna känner sig otillräckliga eller inte klarar av rörelserna och att delta fullt ut på lektionen. Vidare kan ett utanförskap skapa negativa känslor såsom "jag är fet, rörelse är inget för mig, jag är klumpig, jag är alltid utanför" (Quennerstedt, 2018, s.7). Detta argument går i linje med det Tidén & Nyberg (2002) beskriver som avsaknad av tillit till sin egen kropp och förmåga i motoriska sammanhang.

2.1 Teoretiska utgångspunkter

2.1.1 Utanförskap

Utanförskap kan beskrivas som att individer stängs ute från sociala relationer och sammanhang (Stigendal, 2004). För att förklara utanförskap lyfter även Stigendal (2004) betydelsen av innanförskap. Innanförskap behöver inte vara något uttalat utan kan helt enkelt vara att en individ följer de rådande normer som gäller i sammanhanget. Vidare nämner Stigendal (2004) fyra olika nivåer av utanförskap, samhälle, sociala system, sociala strukturer

och sociala relationer. Vår undersökning kommer främst att fokusera kring de tre sistnämnda. Sociala relationer kan beskrivas som korta möten mellan individer där relationen försvinner när mötet är avslutat och kan därför beskrivas som tillfälliga och ostrukturerade. Exempel på dessa relationer är en kort pratstund mellan elever i korridoren. Vid de tillfällen som relationen går vidare eller utvecklas och blir mer bestående kan de betraktas som sociala strukturer. Denna nivå präglas av att delaktigheten bygger på olika rollfördelningar där individerna måste ha en social kompetens för att förstå sin roll som relationen kräver. Rollerna kan bestå av lärare och elev eller olika roller som uppkommer under exempelvis leken. På denna nivå krävs en högre grad av kommunikation och förståelse mellan varandra då tillit och acceptans är viktiga byggstenar. Det finns även en maktaspekt på denna nivå då olika roller har olika mycket inflytande över beslut och maktagande. För att nivån skall nå socialt system krävs att beslut tas efter en högre grad av struktur och strategi. Detta kan liknas med en skola, familj eller företag där tydliga regler och ramverk behöver utformas och följas för att fungera eller drivas framåt. Stigendal (2004) nämner även fyra anledningar till att människor hamnar i utanförskap. Utanförskap av egen vilja, avsiktlig utestängning, utanförskap på grund av ouppfyllda villkor och utanförskap på grund av strukturell selektivitet. Utanförskap av egen vilja kan uppstå när en individ inte känner behov av att ingå i det sociala sammanhanget eller aktiviteten. Motivet bakom detta kan bestå av brist på motivation eller tillit till gruppen. Avsiktlig utestängning skiljer sig från föregående genom att det är gruppen som stänger ute individen med avsikt, vilket ska betraktas som mobbning. Har en individ svårigheter att klara av eller uppnå de krav som gruppen ställer kan man beskriva det som utanförskap på grund av ouppfyllda villkor. Detta kan karaktäriseras av exempelvis svårigheter med språket, motorik och sociala aspekter. Utifrån ett socialt perspektiv kan detta också kategoriseras som mobbning men vidare kan det också vara det uppsatta ramverk eller strukturer som orsakar utanförskapet (Stigendal, 2004).

2.1.2 Physical literacy

Begreppet physical literacy (PL) har likheter med de svenska begreppen "allsidig rörelseförmåga" och "kroppslig förmåga" vilket är de dominerande förklaringarna som används för att beskriva syfte och kunskapskraven inom kursplanen i ämnet idrott och hälsa. Det finns flera perspektiv som förklarar rörelseförmåga eller PL där Larsson och Fagrell (2010) utgår från tre begrepp; funktion, upplevelse och betydelse. Funktionsbegreppet innebär att studera kroppens rörelser som ett objekt, där rörelser kan mätas och tränas. Detta

synsätt kan betraktas som ett mer naturvetenskapligt och traditionellt sätt att se på kroppen och rörelser. Denna syn har dominerat tidigare kursplaner inom idrott och hälsa och har legat som grund vid bedömning och betygsättning. Funktionsbegreppet är även det som värdesätts inom föreningsidrotten. Till skillnad från funktion så ämnar det andra perspektivet, upplevelse, snarare att beskriva subjektiva dimensioner av rörelse. Det innefattar bland annat känslor kring rörelser såsom svårt, lätt, roligt och tråkigt. Perspektivet går också att koppla till individens tidigare erfarenheter av rörelse samt individens habitus. Det tredje begreppet beskriver att rörelser alltid har en betydelse utifrån en situation eller ett sammanhang. Begreppet kan därför beskrivas som sociokulturellt, där rörelsen förmedlar något till betraktaren. Rörelsen kan med andra ord beskrivas som ett språk som går att tolka på olika sätt utifrån dess sammanhang (Larsson & Fagrell, 2010).

2.1.3 Sociologi

Den sociologiska vetenskapliga traditionen ämnar studera människan som social varelse. Den delas upp i makro- och mikrosociologi, där makro har för avsikt att undersöka strukturer i samhället som exempelvis politik, arbetslöshet, utbildning och utanförskap (Jensen, 2013). Detta blir relevant för studien då förståelsen för socialt utanförskap måste sättas i en samhälllig kontext där skolan skapar en grund för individens framtid i samhället. Detta kan liknas med de argumenten som Unicef presenterar i sin rapport om svenska barns psykiska ohälsa (Unicef, 2021). För att undersöka utanförskap och relationer i skolan kan man använda sig av mikrosociologi där identitet, normer, roller, relationer, makt och konflikter studeras i mindre grupper (Jensen, 2013). Barndomssociologen och professorn i sociologi William Corsaro (2005) undersöker skillnad mellan barn och vuxnas samspel med varandra. En viktig utgångspunkt inom hans forskning består i så kallad interpretativ reproduktioner, det vill säga att barn gör som sina föräldrar. Med denna utgångspunkt kan man argumentera för att individer tar till sig och reproducerar föräldrars beteende men också den samhällsroll som föräldrarna befinner sig i. Detta blir relevant när man undersöker sociokulturell bakgrund i skolmiljö och hur det påverkar individens sociala förutsättningar (Jensen, 2013).

Corsaro (2005) beskriver även barns beskyddande av det interaktiva rummet. Barnens behov av att kontrollera och skydda leken kan ta uttryck i att stänga ute främmande barn och även vuxna. Corsaro (2005) legitimerar detta beteende via kunskapen om lekens skörhet, då nya distraktioner kan komma att avbryta leken. På så sätt kan man inte säga att detta beteende är

själviskt, exkluderande eller att barn saknar samarbetsförmåga utan det handlar helt enkelt om en vördnad för den sköra leken (Jensen, 2013). “Själviskheten är inte självisk i den mening vi lätt tror utan är ett skydd mot att stå utan lek. Om leken blir avbruten för ofta kan de lika gärna låta bli att leka. Leken kräver lugn och möjligheter till fokusering, och det är vad barnen skyddar” (Jensen, 2013, s. 189).

2.1.4 Salutogent perspektiv

Inom det salutogena perspektivet nämner teorins grundare Antonovsky begreppet känslan av sammanhang (KASAM) (Hanson, 2010). Det salutogena perspektivet riktar sig mot att förklara hälsans ursprung samt hur människan kan bibehålla eller förbättra sin hälsa. Teorin utgår från Antonovskys forskning då han undersökte judiska kvinnor som överlevt koncentrationsläger under andra världskriget och deras förmåga att klara påfrestningar i livet. Utifrån sin forskning identifierade han tre olika kategorier eller områden som han ansåg att dessa kvinnor hade gemensamt i sitt liv, begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Om dessa tre områden uppfylldes menade Antonovsky att kvinnorna uppnått känsla av sammanhang (Hanson, 2010).

KASAM beskriver en mer fullständig upplevelse av tillvaron då teorin utgår från de tre ovannämnda områdena begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Där begriplighet kan ses som det kognitiva eller intellektuella området, hanterbarhet som det praktiska eller instrumentella och meningsfullhet som det känslomässiga (Hanson, 2010). Genom att sätta in detta perspektiv inom skolans värld blir studiens uppdrag att undersöka vilken samhörighet eller sammanhang som uppstår under lektioner, raster och på fritidshem. Detta är en viktig del inom leken då leken bidrar till att skapa relationer och just samhörighet. Hanson (2010) menar att goda relationer mellan individer är den viktigaste delen för att känna meningsfullhet och “stärker upplevelsen av värdet i att leva” (Hanson, 2010, s. 71).

3. Syfte

3.1 Syfte

Studien syftar till att undersöka hur den allsidiga rörelseförmågan kopplas till ett socialt utanförskap eller innanförskap. Mer specifikt är syftet att undersöka vikten av elevers

allsidiga rörelseförmågor i låg- och mellanstadieålder genom ämnet idrott och hälsa, raster och fritidshem.

3.2 Frågeställning

- Vilka förutsättningar ges elever för att utveckla allsidig rörelseförmåga som bidrar till deltagande i lek och motverkar utanförskap?
- Vilka eventuella samband finns mellan bristande allsidig rörelseförmåga och socialt utanförskap?

4. Metod

4.1 Ansats

Studien utformades utifrån en kvalitativ ansats då syftet var att få en djupare förståelse kring sambandet mellan motorisk och social kompetens. Inom kvalitativ forskning förväntas forskaren utföra tolkningar inom ett ämne för att bidra till en mer generell förståelse av ett fenomen (Alvehus, 2013). Studiens empiriska material har utgått från intervjuer med anställda idrott- och hälsalärare och fritidspersonal på skolor och deras upplevelser inom ämnet samt etnografiskt-inspirerade observationer av elever och anställda på skolan.

4.2 Intervjustudie

Studiens empiriska material samlades in via sju semistrukturerade intervjuer med idrott- och hälsalärare och fritidspedagoger som var verksamma i låg- och mellanstadiet. Dessa intervjuer genomfördes med hjälp av en intervjuguide (se bilaga 1) där ett antal teman samt frågor gav respondenterna möjlighet att utveckla sina svar. Intervjuguiden bestod av både övergripande frågor samt tänkbara följdfrågor. Då intervjuerna var av semistrukturerad karaktär ställdes högre krav kring lyhördhet för att respondenterna skulle få möjlighet att utveckla och ge mer nyanserade och reflekterande svar (Alvehus, 2013). Det låg också ett ansvar på oss som intervjuare att samtalet behandlade och följde de tänkta forskningsfrågorna inom studien.

4.3 Etnografisk ansats

Den etnografiska forskningstraditionen ämnar undersöka människors vardag via bland annat fältobservationer (Alvehus 2013). Dessa observationer syftar till att samla in data eller kunskaper kring kultur och beteenden inom en specifik social grupp. Etnografisk forskning är dock inte begränsat till endast observationer inom dess vardagliga eller naturliga kontext, utan den kompletteras ofta via exempelvis intervjuer av kvalitativ karaktär, informella samtal samt dokument. Detta för att underlätta och ge en så bred förståelse som möjligt kring den grupp som valts att undersökas (Alvehus, 2013). Arvetson och Ehn (2009) lägger även vikt kring att denna typ av forskning är ett hantverk som tar tid att förfina och nämner även vikten av att träna på att observera. Som med all forskning är det viktigt att ha ett kritiskt förhållningssätt kring vad som observeras eller den data som samlas in. Inom kvalitativ forskning går det inte att vara helt objektiv, forskarens tidigare erfarenheter samt de tolkningar hen gör av det insamlade materialet kommer vara en del av resultatet (Alvehus, 2013). Det är därför av yttersta vikt att beskriva tillvägagångssättet kring de utförda observationerna på ett så transparent men även så systematiskt sätt som möjligt. Etnografisk forskning är även tidskrävande då observationer sker under en längre tidsperiod för att få en hög förståelse kring de individer, kulturer och normer som observeras (Alvehus & Sköldberg, 2009). Då denna studie ägde rum under en begränsad tidsperiod kommer vi att benämna fältobservationerna som etnografiskt inspirerade. Eftersom studiens syfte var att undersöka en grupp elevers beteende samt hur skolans miljö påverkar deras sociala färdigheter fanns det ändå fog att använda ett etnografiskt inspirerat tillvägagångssätt.

4.4 Observationer

Den huvudsakliga empirin i denna studie består av material insamlat via intervjuer men även de fältobservationer vi har genomfört på plats. Genom den etnografi-inspirerade observationen fick vi möjlighet att se eleverna i deras naturliga miljö och detta ansåg vi skulle fungera bra som komplement till de intervjuer vi genomförde med skolans personal. Genom att använda oss av en iakttagande deduktiv observation med valda teman och teoretiska utgångspunkter kunde vi få en klarare bild av vad som faktiskt skedde i elevernas naturliga kontext. Deduktiv ansats utgår från teoretiska föreställningar som sedan prövas mot studiens insamlade empiriska material (Alvehus, 2013). Anledning till att vi valde en iakttagande observation i stället för en deltagande observation grundar sig i att vi ville påverka elevernas lek och egna val så lite som möjligt. Vi såg också en fördel med

iakttagande då det ger möjlighet till att direkt anteckna och notera resultat och beteende till skillnad från deltagande observation där man är ”inne i leken” vilket ställer högre krav på att minnas och anteckna i efterhand vad som faktiskt skedde. Det deduktiva valet grundar sig i att kunna säkerställa att få svar på de förutbestämda forskningsfrågor studien ämnade undersöka. I likhet med Arvetson & Ehn (2009) anser vi att observationer är svåra att utföra och tar tid att lära sig därför valde vi att arbeta så systematisk som möjligt. En viktig utgångspunkt i genomförandet av iakttagande observationer är enligt Alvehus (2013) att reflektera över hur observatören kan komma att påverka de observerade individerna med sin närvaro. Detta fenomen kallas för observatörseffekten vilken beskriver den oundvikliga påverkan som observatören har på en studie vilket kan bidra till att den blir mindre representativ. Det blir därför viktigt att noga överväga exempelvis observatörens placering för att så lite som möjligt störa eller påverka de individer som observeras.

4.5 Urval

Deltagarna till de kvalitativa intervjuer som genomförts i studien bygger på ett så kallat strategiskt urval, vilket innebär att deltagarna består av respondenter specifikt valda utifrån de tänkta undersökningsfrågorna (Alvehus, 2013). Detta skiljer sig från exempelvis ett slumpmässigt urval där målet är att kunna göra statistiska beräkningar för att generalisera kring en företeelse eller fenomen (Alvehus, 2013). Urvalet inom intervjustudien består därför av respondenter som kan förhålla sig till de frågor som ska studeras och som har specifika erfarenheter av ämnet vilket i detta fall kommer att vara lärare i idrott och hälsa samt fritidspedagoger som arbetar nära barn i den tänkta undersökningsåldern. Respondenterna är anställda på en låg- och mellanstadieskola i en storstad i mellan-Sverige och består av fem män och två kvinnor.

Urvalet till den fältobservation som ingår i studien gjordes utifrån ett så kallat bekvämlighetsurval. Det är med andra ord baserat på deltagare som för oss fanns tillgängliga. Observationerna skedde på skolan där de intervjuade idrott- och hälsalärarna och fritidspedagogerna arbetar. I likhet med strategiskt urval så menar Alvehus (2013) att bekvämlighetsurval inte är representativt för en hel population. Skolan vi valde att göra fältobservationerna på är belägen i en storstad i mellan-Sverige och är en låg- och mellanstadieskola med årskurser från förskoleklass upp till femte klass. På skolan går ca 400 elever och varje årskurs har tre parallellklasser. Observationerna skedde på den gemensamma

skolgården under elevernas förmiddagsrast, lunchrast och fritidshem. Vi valde därför ut en lämplig tid för observationstillfällena utan att utgå från de olika klassernas scheman. Detta gav oss slumpmässigt utvalda elever vad gäller ålder och elevgrupper att observera.

4.6 Bortfall

Under studien har det förekommit bortfall i form av en utebliven intervju samt uteblivna observationer. Då studien är genomförd under hösten 2021 har den i viss utsträckning påverkats av Covid-19 pandemin. Under studiens gång har restriktioner för att stoppa smittspridning trappats upp successivt vilket har resulterat i en begränsning att utföra genomtänkta intervjuer samt observationer. Detta resulterade i att en inbokad intervju inte gick att genomföra på grund av sjukdom. Denna intervju var även svår att ersätta på grund av att många anställda på skolan var sjukskrivna eller satta i karantän. På grund av en omfattande smittspridning på den undersökta skolan gick det inte att utföra de sista observationstillfällena. Två tänkta dagar av observation blev därför inställda och gick inte att ersätta senare, då skolan tog beslut om inga utomstående besökare under denna period. De tre genomförda observationerna blev också påverkade på grund av smittspridningen då 150 elever av skolans 400 var frånvarande, vilket gav ett färre antal elever att observera.

4.7 Bakgrund intervjupersoner

Det här avsnittet kommer att innehålla kortare beskrivningar av deltagarna i intervjustudien. Beskrivningarna kommer att innehålla bland annat ålder, utbildning och fritidsintressen. Deltagarnas namn är fabricerade för deras anonymitet.

4.7.1 Intervjuperson 1 (Björn)

Björn arbetar som fritidspedagog på skolan och är 29 år gammal. Björn har arbetat på skolan i ca sju år och detta är den första skolan Björn arbetat på. Han är utbildad Idrottspedagog och Geograf, brinner för bollsport och idrott på skolan och raster såväl som på fritiden.

4.7.2 Intervjuperson 2 (Benny)

Benny arbetar på skolan och är 32 år gammal. Han har arbetat på skolan under fyra år och är utbildad lärare mot fritidshem på Södertörns högskola. Han tycker om att

löpträna och titta på sport på tv och umgås med familjen på sin fritid. Han brinner även för konflikthantering vilket är något som arbetas aktivt med varje dag.

4.7.3 Intervjuperson 3 (Abbe)

Abbe har arbetat inom skolans värld i 10 år och har nu ett annat yrke. Abbe är 34 år gammal och arbetade på skolan under 6 år. Är utbildad på Gymnastik och idrottshögskolan i Stockholm. Brinner för träning och rörelse i vardagen och i skolan. På fritiden gillar Abbe att spela golf och umgås med familjen.

4.7.4 Intervjuperson 4 (Rutger)

Rutger är 38 år och arbetar som idrott- och hälsalärare på skolan vi undersökt. Arbetat på skolan ett år men har flera år inom yrket. Utbildad idrottslärare i Örebro. Brinner för att elever skall utforska och skapa sitt eget lärande genom nyfikenhet och glädje. På fritiden gillar Rutger att umgås med sin familj och spela golf med sina barn.

4.7.5 Intervjuperson 5 (Stikkan)

Stikkan är 33 år gammal och arbetar på skolan som fritidspedagog. Utbildad barnskötare och har arbetat på skolan i 10 år. Stikkan arbetar efter tydliga riktlinjer och ser vikten av tydlighet och regler. På fritiden spenderar Stikkan tid med sin familj samt spelar paddel och datorspel.

4.7.6 Intervjuperson 6 (Agneta)

Agneta är 31 år. Hon har arbetat ca sex år på skolan och totalt 11–12 år inom fritidsverksamhet. Gillar att plocka svamp, fiska, och njuta av friluftsliv samt vara med familjen i kolonilotten. Brinner för att fånga upp barn som inte mår bra hemma och lever under svåra hemförhållanden.

4.7.7 Intervjuperson 7 (Anni-Frid)

Anni-Frid är 51 år gammal. Arbetat i 11-12 år på olika skolor i Stockholm, Göteborg och Linköping. Jobbat på nuvarande skola i ett halvt år. Gillar att plocka svamp och

odla i trädgården samt bollsporter och gå och vandra i mark. Brinner för livskunskap och arbetet med beteendefrågor genom att guida eleverna.

4.8 Genomförande

4.8.1 Intervjustudie

Intervjustudien bygger på semi-strukturerade intervjuer med två lärare inom idrott och hälsa samt fem fritidspedagoger anställda på en låg- och mellanstadieskola belägen i en storstad i mellan-Sverige. Respondenterna kontaktades dels via mejl men även på plats på undersökningsskolan. Innan intervjuerna genomfördes hade en intervjuguide (se bilaga 1) utformats med fem huvudfrågor samt ett antal tänkta följdfrågor för att fastställa att intervjuerna gav svar på studiens forskningsfrågor och även för att kunna jämföra respondenternas svar. Frågeformulären var dock inte densamma beroende på respondentens befattning. Detta var för att samla in data eller material som var relevant för de frågeställningar studien utgår ifrån, där vi bland annat hade för avsikt att undersöka förutsättningar och arbetssätt specifikt på idrott- och hälsalektionerna. En pilotintervju gjordes även för att säkerställa att frågorna var relevanta för studiens syfte. Då pilotintervjun blev lyckad togs beslutet att låta den ingå som en del av resultatet. Efter pilotintervjun gjordes mindre revideringar av intervjuguiden, främst kring utformningen på de tänkta följdfrågor som användes. De sju intervjuerna genomfördes under december 2021 i undersökningsskolans lokaler. Innan intervjuerna fick respondenterna fylla i en samtyckesblankett (se bilaga 4) med bland annat information om vilket ämne intervjufrågorna skulle komma att beröra, vad syftet med studien var, praktiska genomförande kring intervjun samt kontaktuppgifter till oss som genomför studien. Där blev även respondenterna informerade om anonymitet och möjligheten att avbryta intervjun och deltagandet i studien om så vill. Intervjuerna varade mellan 20 och 30 minuter per tillfälle och samtalen spelades in under tiden. Efter intervjuerna transkriberades dessa ordagrant, vilket betyder att man omvandlar tal till text. Respondenterna fick senare läsa igenom och godkänna eller ändra i sin intervju (Alvehus, 2013).

4.8.2 Observationsstudie

För att genomföra observationsstudien kontaktades skolan för godkännande. Denna kontakt togs med biträdande rektor där observationernas syfte beskrevs. Observationerna pågick

under tre dagar, vilket innefattade tre förmiddagspass och tre eftermiddagspass. Fokus under dessa pass var förmiddagsraster som varade ca 30 min, lunchraster som varade ca 60 minuter och även fritidsverksamhet under eftermiddagen. Observationerna genomfördes under december månad 2021. Innan observationerna hade fyra teman utformats för att underlätta antecknandet. Dessa teman hjälpte observationen att fokusera mot studiens syfte.

Observationen genomfördes passivt, vilket betyder att vi som observatörer inte deltog i leken. På grund av detta kunde anteckningar ske löpande i form av stödord. Vi valde aktivt en placering på skolgården som inte störde eller distraherade eleverna. Efter varje observation avsattes tid till att komplettera anteckningarna. Vid dagens slut reviderades dessa ytterligare genom att skriva en mer sammanhängande text utifrån vad som observerats.

4.8.3 Databearbetning

För att underlätta analysen av den insamlade data från de semistrukturerade intervjuerna samt observationerna sorterades materialet efter kategorier och teman. Dessa kategorier speglar återkommande inslag från den insamlade data. För att skapa en förtrogenhet med materialet undersöktes det flera gånger. Detta för att säkerställa att representation från materialet ger en rättvis bild. Alvehus (2013) nämner att analysen är driven av studiens syfte och frågeställningar vilket kommer att påverka det material som kommer att presenteras i resultatet. Vi har därför varit försiktiga med att reducera materialet för hårt. De teman eller kategorier som vi ansåg vara återkommande och relevanta för studiens syfte genom intervjuer och observationer var; *1. innanförskap och utanförskap, 2 lekar och regler, 3. rörelseförmåga, 4. roller.*

4.9 Etiska aspekter

Detta stycke kommer att behandla de etiska ställningstaganden som har tagits i beaktning under genomförandet av denna studie. Studien har utgått från Vetenskapsrådets forskningsetiska grundregler och principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet 2002). Vetenskapsrådet beskriver hur det grundläggande individskyddskravet kan förklaras via fyra huvudkrav vilka består av informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet består i att forskaren skall informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om villkor för att delta samt deras roll i studien (Vetenskapsrådet

2002). Det bör även påpekas att deras medverkan är helt frivillig samt att de har rätt att avbryta och återkalla de lämnade uppgifter eller resultat som forskaren har samlat in angående deltagaren när som helst under studien. Denna studie har använt sig av två olika metoder för att samla in data där den ena består av kvalitativa intervjuer med personal på skolan och den andra bygger på etnografiskt inspirerade observationer av elever i låg- och mellanstadieålder. Då dessa insamlingsmetoder skiljer sig åt har även tillvägagångssättet för att uppfylla samtyckeskravet sett olika ut.

Angående intervjustudien har respondenterna läst och godkänt en samtyckesblankett innan intervjuerna startade. Genom denna har respondenterna fått information kring deras villkor för att medverka i studien samt givit sitt godkännande. Angående observationsstudien har rektor på berörd undersökningsskola givit sitt tillstånd för att observera elever och anställda. Vetenskapsrådet beskriver särskilda riktlinjer när deltagarna i studien är under 15 år samt att “undersökningen är av etiskt känslig karaktär” (Vetenskapsrådet 2002, s.9). I dessa fall bör samtycke inhämtas från deltagarnas vårdnadshavare. Då denna studie inte innehåller etiskt känslig information kring deltagarna utan en mer generell beskrivning kring en grups allmänna beteenden samt utformning av de lekar som förekommer har vi bedömt att ett samtycke från vårdnadshavare inte var nödvändigt.

Enligt Vetenskapsrådet (2002) kan samtycke inhämtas via företrädare för uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare (exempelvis skolläda) och i detta fall rektor då undersökningen inte innehåller frågor av privat eller etisk känslig natur. Dock med förutsättningen “att undersökningen i förekommande fall sker inom ramen för ordinarie arbetsuppgifter och på vanlig arbetstid” (Vetenskapsrådet, 2002, s.9).

Konfidentialitetskravet säkerställer att alla personuppgifter av studiens deltagare förblir konfidentiella, det vill säga att utomstående inte ska kunna ta del av dessa. Det material som produceras i samband med undersökningen bör därför behandlas med hög sekretess (Vetenskapsrådet, 2002). Vi har valt att hålla alla deltagare i studien anonyma genom fabricerade namn.

Nyttjandekravet består i att det material som samlats in via undersökningen inte får användas utanför forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002). Detta innefattar överlåtande av personuppgifter eller annan känslig information kring studiens deltagare. Dock med undantag

för vidare forskning men då med försäkran om att dessa forskare utgår från samma förpliktelser som den ursprungliga studien innefattade (Vetenskapsrådet, 2002).

5. Resultat

Studiens huvudsakliga resultat kommer att presenteras utifrån ett antal teman. Dessa teman är skapade utifrån det empiriska material som samlats in via intervjuer samt etnografiskt inspirerade observationer. Materialet är bearbetat via tematisering för att säkerställa att studiens syfte och frågeställningar besvaras. Temana är även skapade i hopp om att underlätta läsarens navigering. Dessa teman är *1. innanförskap och utanförskap*, *2. lekar och regler*, *3. rörelseförmåga* samt *4. roller*. Citat från intervjuer kommer att presenteras ordagrant för att säkerställa att respondenternas åsikter och meningar återberättas så korrekt som möjligt. Respondenternas namn kommer att vara fabricerade för deras anonymitet.

5.1 Innanförskap och utanförskap

Innanförskap och utanförskap nämns i samtliga intervjuer. Respondenterna vittnar dock om att det är svårt att säkerställa ifall eleverna deltar i de lekar som de själva vill. Stigendal (2004) beskriver olika typer av utanförskap eller exkludering där en mildare form är *utanförskap av egen vilja* där individen väljer själv att inte delta i lekar eller aktiviteter. Björn nämner bland annat att vissa elever inte vill vara med i lekar när en vuxen är närvarande. "Ibland kan det vara folk som inte vill vara med för att en vuxen har startat upp leken" (Björn). Han beskriver även hur denna typ av utanförskap kan uppstå när en enskild individ går emot gruppens förslag på lekar och därför väljer att avstå. I dessa fall beskriver han att konflikter ofta uppstår genom att denna individ förstör eller förlöjligar leken.

Stigendal (2004) nämner även att utanförskap kan grunda sig i *ouppfyllda villkor*, det vill säga att individen känner sig otillräcklig och har bristande förmågor som stoppar hen från att delta. Björn beskriver hur elever kan uttrycka att deras bristande förmågor hindrar dem från att kunna delta i leken. "Jag vill inte leka den där leken för jag blir aldrig kullare" eller "jag är inte tillräckligt snabb" (Björn). Vidare beskriver respondenten hur dessa elever ibland väljer att lämna leken själva eller att de förstör med flit för att avsluta leken tidigare. Detta vittnar om att elever har en önskan att kunna delta men bedömer sin egen förmåga som bristfällig. Detta uttrycker sig både via fysiska brister och sociala svårigheter. Även observationerna visar att elever söker sig till lekar men avböjer på grund av exempelvis reglernas utformning

eller de krav som ställs för att delta. Björn och Benny nämner att detta ofta grundar sig i en osäkerhet eller blyghet, där man är rädd för att göra bort sig eller inte förstå reglerna. Stikkan nämner hur dessa elever kan behöva stöttning från vuxna för att kunna delta. “En del elever kan behöva stöd för att bli inkluderade, medan en del kan behöva stöd för att få fortsätta vara inkluderade, t.ex. de som har sociala svårigheter” (Stikkan). Samtliga respondenter beskriver hur en vuxens närvaro ofta underlättar och säkerställer att leken fungerar. “Det finns nästan alltid vinst i att som vuxen delta i leken” (Stikkan). Samtidigt så nämner Anni-Frid hur eleverna inte vill att personalen ska gå in och bestämma “Ofta vill dom ju inte att vi blandar oss i” (Anni-Frid). Det kan dock bero på att eleverna leker opassande eller oschyssta lekar. Det kan både vara aktiviteter som leder till konflikter och som strider mot skolans värdegrund. Detta går i linje med Jensens (2013) argument kring att barn vill skydda sin egen lek genom att stänga ute vuxna men även andra barn.

5.2 Lekar och regler

Genom våra observationer kunde vi identifiera en rad olika lekar och rörelseaktiviteter som skedde både under raster samt den verksamheten som sker under fritidshemmet. De lekar som har noterats har vi valt att dela upp i tre olika kategorier; tävlingslekar, rollekar och klassiska lekar. Tävlingslekar utgörs av lekar där prestation står i fokus. Genom att prestera väl vinner man fördelar inom leken. Detta kan bland annat vara att man får vara kvar längre i leken, man blir utsedd som vinnare, eller får vara med och bestämma rollfördelningen till nästa omgång. Genom intervjuerna och observationerna har vi identifierat kullekar, fotboll, bandy, basket, ruta och vägg (fotbollslek). Genom att prestera väl i till exempel ruta eller vägg får man delta längre och slippa stå i kö eller vid sidan av. Detta gynnar alltså de elever med bättre rörelseförmåga samt en bättre förståelse för lekens regler och taktiska dimension. Denna kategori av lekar kan även få vissa elever att avstå från att delta på grund av en känsla av oförmåga eller bristande rörelsekompetens. Benny uttrycker sig så här under intervjun:

Vi leker kull i klätterställningen och det är alltid samma elever som vill vara med på det, de som är lite sämre motoriskt vill inte vara med då kör vi något annat. Det kan vara att man typ får vara runt klätterställningen också. Annars om vi bara kör med de som har god motorik då är det bara i klätterställningen och man inte får nudda marken. Det tycker dom är väldigt kul, samma med kullare de som är snabbare och starkare vill oftast vara kullare. (Benny)

Vi kunde även se detta under de utförda observationerna då personalen anpassade regler och lekens utformning för att inkludera fler elever. En fritidspedagog gjorde bland annat reglerna svårare när de lekte rutan. Detta för att kön var lång och många elever fick stå och vänta. Genom denna regeländring blev fler elever aktiva under rasten. Vi såg även hur en i personalen var med och delade upp lagen i en fotbollsmatch. Efter ett tag deltog han själv för att kunna jämna ut spelet och på så sätt göra spelet mer meningsfullt för fler elever.

En annan kategori av lekar som vi kunde identifiera genom intervjuer och observationer var olika rollekar. Dessa rollekar kunde vara att leka stall, kiosk, affär eller härma olika spel och filmer genom att gå in i olika karaktärer. Samtliga respondenter nämnde denna kategori av lekar. Benny beskriver hur rollekar är mer vanligt bland tjejer än killar och menar att dessa ser olika ut. Han uttrycker att tjejer leker mer klassiska rollekar medans killar i större utsträckning härmar exempelvis tv, dataspel samt filmer. Detta styrks även via våra observationer där vi kunde se att tjejer i större utsträckning leker olika rollekar. Dock så förekom det att även killar lekte rollekar men i något mindre utsträckning och i mindre grupper. Björn nämner även att de killar som tenderar att leka mer rollekar ofta besitter en lägre motorisk kompetens. "Sen finns det ju killar som också leker rollspelslekar och det skulle man kunna säga är de med lite sämre fysisk förmåga och de leker typ något spel eller så" (Björn).

Den sista kategorin av lekar väljer vi att kalla för klassiska lekar. Dessa påminner mycket om tävlingslekar dock med mindre fokus kring att prestera och vinna fördelar. Under våra observationer kunde vi bland annat identifiera olika kullekar där deltagande står i större fokus än att vinna. Dessa lekar har ingen tydlig början eller slut utan pågår så länge man tycker det är roligt. Inom denna kategori har vi även räknat in gunga, hoppa hage, gå på stylvor, hoppa hopprep och klättra i träd eller klätterställningen. Via de observationer vi utförde kunde vi se ett återkommande mönster där en elev gjorde en rörelse varpå dennes kamrater försökte härma eller återskapa rörelsen själva. Exempel på detta var när en elev gjorde dubbelhopp och krysshopp med hopprep. Hon hamnade då med sin rörelsekompetens i fokus under rasten och försökte hjälpa och ge tips till de kamrater som inte lyckades med dessa rörelser. Ett annat exempel är taget från klätterställningen där en grupp elever försökte gå armgång genom hela klätterställningen. Två av eleverna lyckades ganska fort med uppgiften medan de andra hade svårare att lyckas. De elever som inte lyckades försökte gång på gång medan de elever som klarade uppgiften redan på andra försöket blev mer passiva och iakttog sina kamrater

och hejade på. Innan rasten var slut hade ytterligare ett par elever klarat uppgiften. Att elever härmar varandra och försöker hjälpa och ge instruktioner till de kamrater som inte klara av vissa fysiska utmaningar beskrivs även som en anpassning som sker under idrott och hälsa lektionerna. Rutger menar att detta arbetssätt även används under lektionerna i ämnet idrott och hälsa som ett aktivt sätt att variera sina instruktioner.

Elever kan lära sig av varandra, hjälpa varandra. Öva på att stanna upp för att diskutera hur man lär sig. Bra att eleverna sätter ord på hur man lär sig och att visa så att andra kan ta efter. (Rutger)

Vidare beskriver Rutger vikten av att skapa tillit och ett tryggt klassrumsklimat där alla elever känner sig sedda. Han menar att hans utformning av lektioner grundar sig i att anpassa nivå efter elevgruppens behov och förutsättningar.

Ge elever med svårigheter extra trygghet genom att skapa grupper där tillit och lagom utmaning finns samt att ge extra instruktioner, bryta ner svårigheten ännu mer. Viktigaste att ha utmaning som är från deras egen förmåga och att de känner sig sedda. (Rutger)

5.3 Rörelseförmåga

Samtliga respondenter uppger att elevers rörelseförmåga har betydelse när det kommer till att delta i lekar eller rastaktiviteter. Björn beskriver hur de elever som besitter en lägre rörelseförmåga undviker vissa roller i lekar på grund av deras bristande rörelsekompetens. “De med sämre fysisk förmåga erbjuder sig inte lika ofta att vara kullare för det är inte så kul att inte kunna kulla någon” (Björn). Benny uppger ett liknande scenario där han menar att de elever som besitter en högre rörelseförmåga ofta söker sig till roller som exempelvis kullare. Han beskriver även hur elevers rörelsekompetens kan påverka vilka lekar eller aktiviteter de deltar i. “Vi brukar leka kullekar i klätterställningen och det är alltid samma elever som vill vara med på det, de som är lite sämre motoriskt vill inte vara med då” (Benny). Han påpekar samtidigt personalens roll till att få flera elever att delta i lekarna genom att exempelvis ändra reglerna eller utformning. Benny tar upp som exempel att man kan utöka området på leken även runt om klätterställningen, på så sätt menar han att det inte ställs lika höga krav på elevernas rörelseförmåga då de kan välja att springa i stället för att klättra.

Abbe som har arbetat som lärare i Idrott och hälsa under 10 år beskriver att han uppfattar att elevers fin-och grovmotorik generellt har försämrats under åren. Han tar vidare upp att detta kan vara ett resultat av en mer stillasittande livsstil bland unga samt avsaknad av föräldrar som påverkar barnen att vara fysiskt aktiva. Rutger som arbetar som lärare inom idrott och hälsa betonar också vikten av att utveckla rörelseförmåga. På frågan “hur ofta har du som mål att arbeta mot kravet allsidig rörelseförmåga under dina lektioner?” svarar Rutger:

Ja, Förutom att skapa en förtrogenhet, vana och tillit till att röra på sig så är allsidig rörelseförmåga och att eleverna utvecklar en bredd i sitt sätt att röra på sig grunden i de flesta momenten i undervisningen och får absolut störst plats. (Rutger)

Enligt dessa två intervjupersoner läggs stor del av undervisningens innehåll på att utveckla den allsidiga rörelseförmågan. Rutger nämner även vikten av att skapa en förtrogenhet samt tillit så spelar även undervisningsmiljön roll. Abbe beskriver även hur elever kan känna rädsla eller oro inför rörelsemoment. “Elever kan uppfatta situationen som extremt ångestladdat och kan behöva genomföra övningen avskilt. Sammanfattningsvis har jag anpassat varje minut under mina aktiva år som idrottslärare” (Abbe).

5.4 Roller

Genom de observationer som genomfördes samt via intervjuerna har vi identifierat en rad olika roller som eleverna tar i leken. De roller som identifierades i leken kunde vi även genom intervjuerna, förstå speglas i klassrummet. De som tog en mer aktiv roll i leken var de som ofta tog en mer aktiv roll i klassrummet genom exempelvis handuppräknings. Benny beskriver att det i hans elevgrupp finns ca 4–5 elever som känner en osäkerhet inför lekar. Vidare menar han att dessa elever behöver stöttning för att bli delaktiga i leken på grund av en osäkerhet som speglar sig under resterande del av skoldagen. “Dom vågar inte riktigt, samma i klassrummet dom vågar inte räcka upp handen, vågar inte ta plats och förstår kanske inte leken heller” (Benny). Denna osäkerhet var som mest påtaglig under rollekar till skillnad från lekar med tydliga regler som vanliga kullekar.

Det är svårare i rollekar, typ när dom leker affär kanske dom bara står där med en kotte och inte riktigt förstår vad dom ska göra. Dom är inte så initiativtagande. Om man leker affär är det alltid samma personer som vill äga affären eller mamma pappa barn då är det någon som alltid ska vara hund då är det en person som är väldigt nervös person som tar hund eller

djurrollen för då hänger hon med bara och behöver inte ha någon större övergripande roll.
(Benny)

Osäkerhet eller blyghet beskriver Benny som ett socialt hinder vilket skiljer sig från Björns beskrivning som mer är inriktad mot fysiska osäkerheter. Björn förklarar bland annat hur elever kan känna sig begränsade av sin rörelsekompetens och därför ta en mer passiv roll. Som tidigare nämnt kan detta visa sig genom att elever avstår från att leka exempelvis kull i klätterställningen eller inte vara med ifall de behöver ta rollen som kullare (Björn). Denna problematik kan uppstå genom lekens rollfördelning. Det kan bland annat vara när individen inte aktivt får välja roll, utan blir tilldelad en roll i leken. "I min klass har vi haft lite dumma saker nu på senaste där dom kör att sisten ut blir kullare men dom har även haft en del slumplekar för att välja ut en kullare" (Björn).

Abbe som har arbetat som lärare i idrott och hälsa beskriver hur man kan använda sig av roller i undervisningen. Han betonar vikten av att lära känna elevgruppen för att kunna anpassa undervisningen och på så sätt skapa ett lärande. Även Rutger menar att eleverna tar olika roller under lektionerna och att man måste agera och anpassa undervisningen efter detta.

När jag jobbade med en elevgrupp såg jag till att först lära känna eleverna. Därefter kunde jag använda elevgruppernas olika individer för att styra dem till att ta roller som fick dem att utveckla kunskaper inom idrott och hälsa. (Abbe)

6. Diskussion

6.1 Resultatdiskussion

Under detta avsnitt kommer de viktigaste fynden från resultatet att diskuteras. Syftet med studien är att undersöka hur den allsidiga rörelseförmågan kopplas till ett socialt utanförskap eller innanförskap och mer specifikt hur detta tar sig uttryck i låg- och mellanstadieålder. Då studien utgår från två huvudsakliga frågeställningar kommer även dessa att behandlas och diskuteras. Resultatdiskussionen kommer likt resultatet att presenteras utifrån fyra valda teman samt en slutsats där de viktigaste fynden kommer att presenteras.

6.1.1 Innanförskap och utanförskap

Efter att ha sammanställt resultatet från de intervjuer och observationer som genomförts inom denna studie kan vi se att det finns en del återkommande mönster angående utanförskap och

innanförskap. Genom att utgå från Stigendals (2004) olika kategorier av utanförskap kan vi konstatera att *utanförskap av egen vilja* samt *utanförskap på grund av ouppfyllda villkor* är de främst förekommande. Flera av respondenterna beskriver hur eleverna väljer att avstå från lekar eller väljer att ta en roll som de egentligen inte vill på grund av att de inte anser sig besitta en tillräckligt hög rörelsekompetens. Det framgår att det inte är så roligt att vara kullare ifall man inte hinner i kapp sina kamrater. Denna kategori av utanförskap återkommer även i andra sammanhang där eleverna förväntas att ta egna initiativ och bidra till att leken går framåt. Detta beskrivs främst inom rollekar där det ställs krav på att hitta en egen roll, samt att bidra med fantasi för att få leken att fortsätta. Respondenterna beskriver hur de elever som är mer osäkra och försiktiga i sociala sammanhang har svårare att vara aktiva i dessa typer av lekar. De tar en mer passiv roll eller väljer att inte delta alls. De pedagoger som vi har observerat samt det som framkom i intervjuerna visar på de arbete och fokus som läggs ner på att inkludera och stötta dessa elever till att kunna bidra i leken. Ett talande citat från en av intervjuerna "Det finns det nästan alltid en vinst i att som vuxen delta i leken." (Stikkan). Genom att pedagogerna är med att starta upp rast- och fritidsaktiviteter kan de utforma regler och förutsättningar för att säkerställa att elever kan delta efter sina villkor. Det finns dock en risk att som vuxen blanda sig i lekens gång. Jensen (2013) beskriver barns behov av att kontrollera och skydda leken. Detta kan ta sig uttryck genom att stänga ute andra barn och även vuxna. Detta för att skydda från distraktioner som kan avbryta leken. I linje med detta har flera av respondenterna beskrivit hur elever ofta inte vill att vuxna ska lägga sig i deras lek. Under observationerna kunde vi se att balansen mellan att låta barn fantisera fritt och skapa en inkluderande miljö sköttes väl, då vi endast kunde observera att pedagogerna gick in och bröt lekar med oschyssta inslag eller vid konflikter som inte kunde lösas på egen hand.

6.1.2 Lekar och regler

De olika kategorierna av lekar vi observerat och fått information om genom våra intervjuer ger eleverna en stor variation av att kunna välja lekar utifrån sin egen förmåga. Under raster och fritidshem tillåts eleverna att själva välja sin aktivitet och grupp. De fria valet ses som positivt då eleverna kan leka utifrån sina egna premisser gällande fysisk och social förmåga. Genom att själva få välja sina lekkamrater känner eleverna en trygghet och ger dem möjlighet att ingå i en social kontext. Anni-Frid vittnar om hur man i yngre åldrar ofta tyr sig till en kompis som fungerar som en säkerhet. I motsats till detta ställs det under idrott- och hälsalektionerna krav på deltagande och lärande samt att läraren sköter gruppindelningen.

Trots lärarens ambition att skapa en inkluderande och tillåtande lärandemiljö är det svårt att kringgå situationer som kan uppfattas som obekväma. I likhet med Quennerstedts (2018) argument kring det patogena synsättet under idrott- och hälsalektionerna kan det bli ett alltför stort fokus kring kroppens och rörelsens prestation. Vidare argumenterar han att detta kan skapa känslor hos elever där de känner sig otillräckliga eller att de inte klarar av rörelser. Via de valmöjligheter som raster erbjuder försvinner de krav som ställs kring prestation samt rörelsekompetens. Raster kan därför ses som en positiv miljö där elever i sin egen takt och på sina egna premisser får öva och utvecklas. Vi ser dock en vinst i den naturliga inkludering som sker under idrott- och hälsalektionerna där eleverna "tvingas" att utmana sig själva både fysiskt och socialt. Där *utanförskap av ouppfyllda villkor* inte finns på samma sätt som på raster och fritidshem är detta en mer tacksam miljö för eleverna att faktiskt delta i de idrotter och lekar de gärna vill prova. Rutger nämner även de olika anpassningar som görs för en icke homogen grupp skall fungera tillsammans under idrott- och hälsalektionerna.

Ge elever med svårigheter extra trygghet genom att skapa grupper där tillit och lagom utmaning finns samt att ge extra instruktioner, bryta ner svårigheten ännu mer. Viktigaste att ha utmaning som är från deras egen förmåga och att de känner sig sedda. (Rutger)

Genom de lekar och regler vi identifierat kan vi se vikten av pedagogers närvaro. Att pedagogerna aktivt interagerar med eleverna kring stöttning, regler och konflikthantering kan vi se en positiv lekkultur på skolan. Liknande förutsättningar ges även genom ämnet idrott och hälsa där lärarna uppvisar en medvetenhet kring deltagande och innanförskap. Genom att lära känna sina elevgrupper beskriver lärarna de olika anpassningar som aktivt görs för att ett bra lärande skall ske utifrån alla individuella förmågor.

6.1.3 Rörelseförmåga

Resultatet från de olika intervjuerna pekar på att rörelseförmåga har en inverkan kring barns val av aktiviteter men även vilka roller man tar på sig inom leken. Tidén & Nyberg (2002) beskriver i sin studie hur barns lek och idrottsutövande har en inverkan på den totala utvecklingen. De argumenterar för att dessa aktiviteter ger barn förutsättningar för att känna trygghet i sin egen kropp. Via våra observationer och intervjuer finns det indikationer på att elever i låg- och mellanstadiet väljer aktiviteter och sammanhang utifrån sin kroppsliga förmåga. På så vis kan man även diskutera ifall detta blir en begränsning för barnens egen vilja att delta i vissa lekar. Det kan också bli en begränsning för elevernas fortsatta totala

utveckling. En god rörelseförmåga ger eleverna möjligheter att kunna delta i de lekar de gärna vill men detta är inte samma sak som ett utanförskap då skolgården erbjuder en rad olika lekar på olika rörelsenivåer under dessa åldrar. Dock tror vi i likhet med Tidén & Nyberg (2002) att detta kan bli hämmande för barnens fortsatta utveckling. Tidén & Nyberg (2002) beskriver hur inläringen av nya rörelser är extra viktig i unga åldrar då detta lägger en grund för en bredare rörelsekompetens och är lättare att bibehålla resten av livet. Utöver rörelseförmågans inverkan kring barns val av aktiviteter uppger respondenterna att den största anledningen till utanförskap snarare har med barnens sociala förmåga att göra. I intervjuerna vittnar respondenterna om att ett stort hinder för elevernas deltagande och roller i lekar grundar sig i en social osäkerhet eller blyghet. Denna osäkerhet eller blyghet visar sig inte bara på raster utan även under resten av skoldagen, bland annat på lektionerna.

De intervjuade lärarna inom idrott och hälsa beskriver rörelsekompetens som det största fokusområdet. De visar även på en medvetenhet kring de ångestladdade momenten som kan uppstå under lektionerna i och med bristande rörelsekompetens. Aktiva anpassningar sker under lektionerna för att ge elever med svårigheter samt känsla av ångest en lagom utmaning för att klara momenten och skapa ett lärande. Larsson & Fagrell (2010) beskriver att det finns olika perspektiv kring rörelseförmåga där de talar om funktion, upplevelse och betydelse. Funktionsbegreppet behandlar kroppen som ett objekt där rörelsens prestation hamnar i fokus. De intervjuade lärarna inom idrott och hälsa beskriver den vikt som läggs på upplevelse och betydelse som minst lika viktig som funktionen. Idrott och hälsa har traditionellt präglats av funktionsbegreppet men genom de intervjuer vi gjort med relativt nyexaminerade lärare kunde vi se hur fokus flyttats mer mot upplevelse och betydelse i linje med rådande läroplan. Då blyghet och osäkerhet finns hos en del elever arbetar lärarna nu aktivt för att hjälpa dem med detta, vilket i sin tur kan medföra högre deltagande i lekar på raster och fritidshem.

6.1.4 Roller

Genom resultatet från intervjuerna och observationerna kunde vi identifiera två olika utmaningar för elevernas deltagande i leken. Dessa skildrades genom en social svårighet och en begränsad rörelsekompetens. Respondenterna benämnde den sociala svårigheten som en osäkerhet eller blyghet. Detta förekom både i klassrummet samt ute på skolgården där dessa elever tog en mer passiv roll. Den andra utmaningen gällande begränsad rörelsekompetens visade sig mer påtaglig i aktiviteter som innefattar prestation eller tävling. Här uppgav

respondenterna hur dessa elever noga valde roll efter deras rörelseförmåga eller helt avstod från att delta i leken. Quennerstedt (2018) nämner hur elever som känner sig otillräckliga eller har en bristande rörelsekompetens har svårare att ingå i det sociala sammanhanget som leken erbjuder. I motsats till detta nämner han hur elever kan känna sig stärkta genom att lyckas med rörelser och deltagande i det sociala sammanhanget. Hanson (2010) beskriver KASAM via tre områden: hanterbarhet, begriplighet och meningsfullhet. Genom att eleverna känner en hanterbarhet över sin rörelsekompetens och en begriplighet över det sociala samspelet kan de känna en meningsfullhet i leken och på så sätt uppnå känslan av sammanhang. Leken skapar förutsättningar för relationer mellan individer vilket Hanson (2010) menar är den viktigaste förutsättningen för att känna meningsfullhet. Lekar och aktiviteter som innehåller flera olika roller ger möjligheten för fler att delta utifrån sina egna förutsättningar.

Det vi kunde urskilja via intervjuerna och observationerna var att det låg ett ansvar hos pedagoger och lärare att utforma aktiviteter eller lekar som främjade en variation av roller. Det blev dock problematiskt när en elevstyrd aktivitet utformades där elever hamnade i icke självvalda roller. Ett exempel som nämndes var när olika "slumplekar" bestämde vem som skulle vara kullare. Ett annat exempel var "sisten ut är kullare". Utfallet av denna typ av rollfördelning skapade enligt respondenterna ofta konflikter eller att elever valde att inte delta i leken överhuvudtaget. I likhet med Quennerstedt (2018) och Hanson (2010) skapar dessa situationer en saknad av meningsfullhet eller att ingå i ett socialt sammanhang.

6.2 Slutsatser

Studien har utgått från två frågeställningar för att säkerställa att syftet besvaras. Den första frågeställningen bestod i att undersöka vilka förutsättningar som elever ges i låg- och mellanstadieålder genom ämnet idrott och hälsa samt raster och fritidshem för att utveckla allsidig rörelseförmåga som bidrar till deltagande i lek och motverkar utanförskap. Genom de genomförda intervjuerna och observationerna kan vi konstatera att skolan erbjuder en mängd förutsättningar för att främja lek och motverka utanförskap. En tydlig upptäckt grundar sig i att personalens närvaro under raster och fritidshem är en bidragande faktor för att ge elever rätt förutsättningar till att bli inkluderade i lekar och aktiviteter.

Den andra frågeställningen hade som avsikt att undersöka eventuella samband mellan bristande allsidig rörelseförmåga och socialt utanförskap avgränsat till elever inom låg- och mellanstadieålder. Vi anser att genom de intervjuer och observationer vi genomfört inte finns ett tydligt samband mellan bristande rörelseförmåga och socialt utanförskap. Då lekar inte enbart är av prestationskaraktär erbjuds elever att ingå i sociala sammanhang där dessa rörelsekrav inte är av större vikt. Vi kan utifrån våra intervjuer och observationer däremot inte fastställa att eleverna deltar i de lekar de helst vill eller har förmåga att klara av. En indikation visar att fantasi och faktamässig kunskap kring spel och filmer i liknande utsträckning som rörelsekompetens skapar möjligheter till innanförskap.

Då studien var avgränsad till låg- och mellanstadieålder kan vi inte säga hur det ser ut i yngre eller äldre åldrar. Dock erbjuder låg- och mellanstadiet en rad olika lekar som passar olika förmågor. En sämre utvecklad rörelseförmåga betyder inte att elever hamnar i utanförskap, dock bidrar en god rörelseförmåga till större valmöjligheter att leka vad en vill.

6.3 Metoddiskussion

Valet av undersökningsskola är gjorts via ett bekvämlighetsurval. Detta på grund av att vi båda tidigare arbetat på skolan och hade därför kontakt med skolledning, personal samt elever. Valet medförde både för- och nackdelar men gav samtidigt förutsättningar för att kunna genomföra studien med ett gott resultat. Vi såg detta som en fördel under de intervjuerna som genomfördes då det skapades avslappnade samtal där respondenterna kunde svara mer ärligt och fritt på frågorna. Det underlättade även i rekryteringen av respondenter. Vår tidigare relation till skolan underlättade också genomförandet av observationerna, då vi sedan tidigare var kända av eleverna vilket vi tror bidrog till att eleverna kunde vara mer avslappnade och agera mer naturligt.

Vi valde att genomföra en pilotintervju för att säkerställa att frågorna i vår intervjuguide var relevanta och gav svar som berörde studiens syfte. Det gav också en uppfattning kring frågornas karaktär och att de fanns möjlighet till att utveckla svar samt ställa följdfrågor. Vi tog beslut om att använda pilotintervjun som en del av studiens resultat då vi ansåg dess genomförande som tillfredsställande. Vi gjorde dock mindre revideringar i intervjuguidens utformning efter pilotintervjun.

Urvalet av intervjupersoner var inte jämnt fördelat mellan könen då dessa bestod av fem män och två kvinnor. Vi hade från början som ambition att intervjua fyra män och fyra kvinnor. Detta för att få ett mer heterogent urval för en ökad nyansrikedom (Alvehus, 2013). Covid-19 pandemin under hösten 2021 och dess tillhörande restriktioner försvårade även rekrytering av respondenter då delar av skolans personal var sjukskrivna eller i karantän. Detta medförde också en högre arbetsbörda på den personal som var på plats vilket bidrog till att de inte hade tid för att bli intervjuade. Vi valde att intervjua både fritidspersonal och lärare inom ämnet idrott och hälsa för att få en bredare bild av studiens tänkta undersökningsfrågor. Vi ansåg att allsidig rörelseförmåga kopplat till deltagande i lekar eller utanförskap kan se annorlunda ut beroende på i vilken miljö dessa begrepp studeras. Genom att intervjua både fritidspersonal samt lärare inom idrott och hälsa kunde vi därför studera och jämföra bilden under lektioner såväl som raster samt fritidshem.

Innan vi påbörjade observationerna valde vi att ta kontakt med skolledning och mer specifikt den biträdande rektorn. Detta för att få ett godkännande till att genomföra observationer av elever samt personal. På grund av observationernas karaktär ansåg vi att det inte fanns något behov av att kontakta elevernas vårdnadshavare för samtycke till deltagande. Argumenten för detta var att observationerna inte hade för avsikt att samla in information som kan betraktas som etiskt känsligt eller personlig. Vi har därför aktivt valt att inte intervjua elever utan i stället samlat in data via observationer på plats. Vår förhoppning var att detta skulle ge en mer naturlig bild av elevernas beteende och samspel i en vardaglig kontext. Då vi tidigare har arbetat på skolan var vi även kända för eleverna vilket kan bidra till både för- och nackdelar. En fördel är att eleverna känner sig mer bekväma och kan agera naturligt trots vår närvaro. En nackdel kan dock vara att vi som observatörer har förutfattade meningar kring de individer vi observerar. Då vi inte genomfört intervjuer med elever går det inte att dra några slutsatser kring deras faktiska tankar och upplevelser. Detta hade kunnat bidra till en bredare bild av elevernas uppfattningar kring innanförskap och utanförskap kopplat till rörelsekompetens.

Enligt Alvehus (2013) kan intervjuer betraktas som fabricerad data, då detta material är insamlat via iscensatta aktiviteter såsom intervjutillfällen med syfte att besvara de frågeställningar som studien vill undersöka (Alvehus, 2013). Vi anser dock att de genomförda intervjuerna tillför material till studien som inte hade kunnat samlats in enbart via observationer. Till skillnad från intervjuerna kan de genomförda fältobservationer betraktas

som mer “naturligt förekommande data” då detta material bygger på situationer och aktiviteter som sker oavsett forskarens inblandning eller som en produkt av forskningsprocessen (Alvehus, 2013). Det går dock aldrig som forskare att friskriva sina tolkningar och påverkan på studien. Då vi har valt att använda oss av både intervjuer och observationer för att samla in material till studien kan vi se dessa som komplement till varandra. Till skillnad från Alvehus argument att intervjuer består av iscensatta situationer anser vi att dessa samtal ger en rättvis bild av individers uppfattningar och tankar kring ämnet.

6.4 Vidare forskning

Då denna studie har utgått från intervjuer med pedagoger och lärare kan det inte dras några slutsatser kring elevers upplevelser och erfarenheter inom ämnet. Det skulle därför vara intressant med en studie som utgår från elevernas perspektiv och upplevelser av utanförskap kopplat till bristande allsidig rörelseförmåga. På så sätt kan en förståelse skapas huruvida elever deltar i lekar de helst vill eller om de väljer utifrån sin rörelsekompetens. En djupare inblick i idrott- och hälsalektionerna hade bidragit till en mer nyanserad bild då denna studie endast observerat raster och fritidshem.

8. Referenser och litteraturförteckning:

Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Alvesson, M. & Sköldbberg, K. (2009). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur

Arvastson, G. & Ehn, B. (2009). *Etnografiska observationer*. Lund: Studentlitteratur.

Corsaro, W.A. (2005). *The sociology of childhood*. (2. ed.) Thousand Oaks: Pine Forge Press.

Gill, K., Quilter-Pinner, H. & Swift, D (2017). *Making the difference breaking the link between school exclusion and social exclusion*. Ippr

Hammar, L. & Johansson, I. (2008). *Visst kan ALLA vara med!: i idrott, lek och spel*. Örebro: Varsam.

Hanson, A. (2010). *Salutogent ledarskap: för hälsosam framgång*. Solna: Fortbildning.

Jagtøien, G.L., Hansen, K. & Annerstedt, C. (2002). *Motorik, lek och lärande*. (1. uppl.) Göteborg: Multicare.

Jensen, M. (2013). *Lekteorier*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Larsson, H. & Fagrell, B. (2010). *Föreställningar om kroppen*. Stockholm: Liber AB.

Larsson, H. & Meckbach, J. (red.) (2012). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.

Myhrén, L. (2020). *Svenska barn mår sämre psykiskt än barnen i grannländerna*.

Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/artikel/7544639> (2022-01-06)

Skolverket (2011a). *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet*
Tillgängligt: <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>
(2021-10-25)

Skolverket (2011b). *Ämne - Idrott och hälsa*
Tillgängligt: <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DIDR%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3>
(2021-10-25)

Stigendal, M. (2004). *Framgångsalternativ: mötet i skolan mellan utanförskap och innanförskap*. Lund: Studentlitteratur.

Tidén, A., Nyberg, M. (2002). Hur rörelsekompetenta är dagens barn och ungdomar?. *Svensk idrottsforskning*, 2002 (3), 21-26.

Unicef (2021). *Barn i socialt utanförskap halkar efter i samhället*
Tillgängligt: <https://unicef.se/fakta/barn-i-socialt-utanforskap> (2021-10-25)

Unicef (2020). *Worlds of Influence Understanding What Shapes Child Well-being in Rich Countries*. Tillgängligt: <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/report-card-16-worlds-of-influence-understanding-what-shapes-child-well-being-in-rich-countries> (2022-01-06)

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*.

Özkara, A., Kalkavan, A. (2021). Role of motor skills in physical education predisposition and social competence. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education & Recreation* . 2021, Vol. 43 Issue 1, p97-112. 16p.

Bilagor:

Bilaga 1.

På rasterna vilka lekar kan du se?

Är det eleverna själva eller är ni i personalen delaktiga att starta upp dessa lekar?

-Har alla elever nån att leka med?

-Deltar eleverna i de lekar dom själva vill?

-Är det samma elever som inte deltar/ har svårt att komma in själva/ behöver stöd för att delta?

Vad tror du att vissa elever inte deltar eller behöver hjälp för att delta kan bero på?

-osäkerhet/blyga?

-motoriska färdigheter?

-sociala svårigheter?

Vill dessa elever som ofta hamnar utanför vara med i leken?

-kan dom vara med?

-blir de utestängda av gruppen eller väljer de själva att inte delta?

-avbryter de leken tidigare? På vilket sätt avbryter eller lämnar de leken?

Om man tänker på andra klasser du haft tidigare, finns det alltid en klick elever som inte kan/ eller har svårare/ eller behöver hjälp för att kunna delta i leken?

-finns det återkommande egenskaper hos dessa elever?

-osäkerhet? Blyga? Sämre motorik? Sociala svårigheter? Svårt att förstå instruktioner eller regler?

Ser du någon skillnad mellan pojkar och flickor? De som inte deltar?

-finns det skillnader mellan pojkar och flickor vilka som tar en mer aktiv eller bestämmanden roll i leken?

-Ser det olika ut i olika lekar eller är det samma elever som tar mer plats?

Kan du se skillnader på lekar som personalen startar upp kontra de lekar som eleverna bestämmer själva? Är det lättare att inkludera fler elever?

-Är det fler elever som inte/eller som vill vara med i de lekar som ni startar upp?

-Anpassar ni lekarna efter gruppens behov? Isf, på vilket sätt? Regler? Svårighetsgrad?

Stöttning? Konflikthantering?

Om vi kommer in lite på roller. Är det några som hamnar lite i samma roller? Eller är det någon som tar en roll typ vara kullare eller bestämma.

-Vad kännetecknar de elever som tar en passiv roll? Varför tar de den rollen?

-Vad kännetecknar de elever som tar en mer aktiv eller bestämmande roll?

-Spelar motoriken roll?

Bilaga 2.

1: Vilka aktiviteter/lekar observerar vi?

2: I vilken utsträckning leker eleverna själva? Behöver de stöd från pedagoger lärare?

3: Får alla vara med? Vad gör de som inte aktivt leker?

4: Beskriv grupperna

5. Vad ser vi för mönster hos de som leker vissa lekar? Vilka roller tar olika personer?

6. Hur avslutas/avbryts lekar? vem bestämmer det?

7: Utanförskap utifrån de tre parametrarna

8: Ser vi några rollekar? vad kategoriserar de som leker dessa? Vilka leker "tävlingslekar"?
Vilka leker dessa?

Bilaga 3.

Syfte och frågeställningar: Studien syftar till att undersöka hur den allsidiga rörelseförmågan kopplas till ett socialt utanförskap eller innanförskap. Mer specifikt är syftet att undersöka vikten av elevers allsidiga rörelseförmågor i låg- och mellanstadieålder.

- Vilka förutsättningar ges elever i låg- och mellanstadieålder genom ämnet idrott och hälsa samt raster och fritidshem för att utveckla allsidig rörelseförmåga som bidrar till deltagande i lek och motverkar utanförskap.
- Vilka eventuella samband finns mellan bristande allsidig rörelseförmåga och socialt utanförskap avgränsat till elever inom låg- och mellanstadieålder?

Vilka sökord har du använt?

“Physical education”
“Physical literacy”
“Inclusion, exclusion”
“Idrott och hälsa”
“Utanförskap, Innanförskap”
“Allsidig rörelseförmåga”
“Motor skills”
“Motorik”
“Social competence”

Var har du sökt?

Google scholar
ERIC

Sökningar som gav resultat

Google scholar: *“Physical literacy”*
Google scholar: *“Exclusion”*
ERIC: *“Motor skills”*

Bilaga 4 - Samtyckesblankett till att delta i studie

Denna studie genomförs av Joakim Ytterberg & Love Lånström vid Gymnastik och idrottshögskolan i Stockholm

Syfte: Studiens syfte är att undersöka hur den allsidiga rörelseförmågan påverkar ett socialt utanförskap eller innanförskap. Mer specifikt är syftet att undersöka vikten av elevers allsidiga rörelseförmågor i låg-och mellanstadieålder.

Respondent

Jag har tagit del av informationen kring studien och samtycker till att delta.

Jag har tagit del av informationen om att mitt deltagande är frivilligt och jag får avbryta/återkalla min medverkan om jag så vill.

Jag har tagit del av att alla svar kommer att anonymiseras (inte nämnas vid namn) när de sammanställs och redovisas i uppsatsen.

Härmed lämnar jag mitt godkännande att delta i denna studie, och jag vet att jag när som helst (enligt GDPR, ny datalag) kan återkalla den information jag lämnat.

.....

Underskrift

.....

Namnförtydligande

.....

Ort och datum

Joakim Ytterberg, [REDACTED]

Love Lånström, [REDACTED]

Jonas Mikael, Handledare [REDACTED]